

Nr 128.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till
ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22
juni 1883 angående en postsparbank för riket; given
Stockholms slott den 16 april 1915.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Styrelsens för postsparbanken till grund för förslaget liggande framställning skall riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Vennersten.

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Häriigenom förordnas, att § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. För så stor del av dessa medel, som postsparbankens styrelse anser icke behöva på sådant sätt hållas omedelbart tillgänglig för att möta uppsägning av medel, vilka i postsparbanken inestå, skola för postsparbankens räkning av styrelsen inköpas räntebärande obligationer, utfärdade antingen av svenska staten eller av Sveriges allmänna hypoteksbank eller av konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller av kommun inom riket för lån, till vars upptagande Konungens tillstånd blivit meddelat, eller ock av bolag eller inrättning, så vida i sistnämnda fall kommun med Konungens tillstånd iklätt sig betalningsansvar såsom för egen skuld för såväl kapital som ränta,

dock med rätt för postsparbankens styrelse att göra de postsparbankens medel, om vilka i detta mom. är fråga, fruktbärande,

dels intill högst en fjärdedel genom utlåning mot skuldebrev till kommun inom riket, därest tillåtelse till lånets upptagande blivit kommunen av Konungen meddelad, eller till centralkassa för jordbrukskredit, som i enlighet med bestämmelser, vilka Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida,

dels ock, jämväl intill högst en fjärdedel, genom utlåning på högst sex månaders uppsägning mot skuldebrev med säkerhet av sådan in-teckning i fast egendom inom riket, som med hänsyn till läge, yttinnehåll, brandförsäkring och avkastning prövas innebära fullgod säkerhet, eller genom insättning på depositions- eller annan räkning hos enskild bankinrättning, vars bolagsordning blivit av Konungen fastställd samt vars grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagt belopp av minst fem miljoner kronor.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16
april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten, anmälde dels av styrelsen för postsparbanken väckt fråga om vissa förändringar av bestämmelserna för placering av postsparbankens medel, dels ock förslag att medgiva nämnda styrelse rätt att utlåna medel till central-kassa för jordbrukskredit; och anförde härvid departementschefen:

I skrivelse den 22 april 1914 har styrelsen för postsparbanken gjort framställning om viss ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883, sådant detta mom. lyder enligt kungörelsen den 4 juli 1902, i syfte att åt styrelsen måtte beredas utvidgning av området för placering av postsparbankens medel; och har styrelsen avgivit förslag till den ifrågasätta ändringen.

Till stöd för sin berörda framställning anför styrelsen följande:

Styrelsen för
postspar-
banken.

»Jämlikt bestämmelsen i § 18 mom. 2 av nådiga förordningen den 22 juni 1883, sådant detta mom. lyder enligt nådiga kungörelsen den 4 juli 1902, skola postsparbankens överskottsmedel, i den mån dessa icke behöva genom insättning i bank hållas omedelbart tillgängliga för att möta uppsägning av innestående postsparbanksmedel, fruktbargöras, bland annat, genom inköp av räntebärande obligationer, utfärdade antingen av svenska staten eller av Sveriges allmänna hypoteksbank eller av kommun inom riket för lån, till vars upptagande Eders Kungl. Maj:ts tillstånd blivit meddelat, eller ock slutligen av bolag eller inrättning, så vida, i sistnämnda fall, kommun med Eders Kungl. Maj:ts tillstånd iklätt sig betalningsansvar såsom för egen skuld till såväl kapital som ränta.

De obligationer, uti vilka postsparbankens överskottsmedel sålunda för närvarande få placeras, torde med avseende å säkerhet otvivelaktigt böra ställas i främsta rummet bland de värdepapper av nämnda slag, som vid tiden för utfärdandet av ovanberörda nådiga kungörelse av den 4 juli 1902 funnos i penningemarknaden att tillgå.

Sedermera har emellertid på grund av nådiga förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, nämnda institution medgivits rätt att, för anskaffande av erforderliga medel för rörelsens bedrivande, mot räntebärande, till innehavaren ställda obligationer upptaga lån att inom viss tid återbetalas.

Då staten till visst belopp tillskjutit grundfond för nämnda hypotekskassa, vilken fond ej får av staten för andra ändamål disponeras, så länge kassans alla förbindelser ej äro fullgjorda, samt då för de av kassan utfärdade obligationerna ligga såsom säkerhet hypoteksföreningarnas för erhållna lån utgivna förbindelser jämte belånade reverser med tillhörande hypotek, torde stadshypotekskassans obligationer i fråga om säkerhet böra jämnställas med allmänna hypoteksbankens.

Under sådana förhållanden och då, med hänsyn till nuvarande inköpspris, större avkastning lärer kunna påräknas å de förra än å de senare obligationerna, skulle det för postsparbanken givetvis vara av fördel om för placering av dess överskottsmedel finge inköpas jämväl obligationer av konungariket Sveriges stadshypotekskassa.

Såsom här ovan underdånigst omförmälts, få postsparbankens överskottsmedel fast placeras uti, bland andra valutor, jämväl räntebärande obligationer, utfärdade av kommun inom riket för lån, till vars upptagande Eders Kungl. Maj:ts tillstånd blivit meddelat, varjämte ock, på grund av bestämmelse i § 18 mom. 2 postsparbanksförordningen enligt dess nuvarande lydelse, postsparbankens styrelse medgivits rätt att intill

högst en fjärdedel göra de bankens medel, om vilka i nämnda mom. är fråga, fruktbärande genom utlåning mot skuldebrev till kommun inom riket, därest tillåtelse till lånets upptagande blivit kommunen av Eders Kungl. Maj:t meddelad.

Såsom villkor därför att postsparbankens medel må kunna frukt-
bargöras genom utlåning till kommuner, vare sig dylik utlåning sker
direkt eller genom förvärvande av obligationer, utfärdade för kommun-
lån, förutsättes således, att beslutet om upptagande för kommuns räk-
ning av dylikt lån skall hava underställts Eders Kungl. Maj:ts prövning
och fastställelse.

På grund av den förändrade lagstiftning angående underställning
av kommunala lånebeslut, som genom lag av den 10 juni 1910 med
1913 års ingång trätt i kraft, kan emellertid beslut om upptagande av
lån för kommuns räkning numera i vissa fall vinna bindande kraft även
utan fastställelse av Eders Kungl. Maj:t.

Då såsom villkor för upptagande, utan underställning hos Eders
Kungl. Maj:t, av dylikt lån, stadgas, att det beslutade lånebeloppet skall
stå i visst angivet förhållande till den beskattningsbara inkomsten samt
det uttaxerade beloppet inom kommunen, torde dylik kommun anses
böra äga större ekonomisk bärkraft än kommun, vars lånebeslut måste
underställas Eders Kungl. Maj:ts fastställelse.

Enligt styrelsens förmenande torde därför bestämmelserna angå-
ende postsparbankens medelsplacering böra så avfattas, att desamma ej
lägga hinder i vägen för postsparbanksmedlens fruktbargörande genom
övertagande av kommunobligationer eller genom utlåning till kommun,
även i det fall att tillåtelse till lånets upptagande ej blivit, på grund
av gällande lagstiftning angående kommunala lånebeslut, hos Eders
Kungl. Maj:t sökt och sålunda ej heller av Eders Kungl. Maj:t meddelad.»

Vad styrelsen för postsparbanken anfört och föreslagit i fråga om
ändring i sist omnämnda hänseende av gällande bestämmelser angående
postsparbankens medelsplacering giver mig anledning att erinra om
följande.

*Departements-
chefen.*

Intill den 1 januari 1913 var kommunernas skyldighet att under-
ställa Kungl. Maj:ts prövning beslut att upptaga lån inskränkt till be-
slut, som avsågo lån, ställda på längre återbetalningstid än två år (för
Stockholm fem år). Då det visat sig, att särskilt stadskommunerna
begagnat sin fria lånerätt i en utsträckning, som ur åtskilliga syn-
punkter kunde anses betänklig, förelade Kungl. Maj:t 1910 års riksdag

(proposition nr 86) förslag till ändrade bestämmelser, avsedda att råda bot för antydd missförhållande.

I ämnet hade utlåtanden avgivits av dels fullmäktige i riksbanken, dels överståthållarämbetet efter Stockholms stadsfullmäktiges hörande och dels Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen, vilka jämväl överlämnat yttranden från åtskilliga kommunala myndigheter. Därjämte hade styrelsen för Svenska stadsförbundet begagnat sig av lämnat tillfälle att avgiva yttrande.

Beträffande den lämpliga begränsningen av kommunernas fria upplåningsrätt hade anförts bland annat, följande.

Riksbanksfullmäktige hade funnit, att statens kontroll icke lämpligen borde utsträckas därhän, att varje upplåning på kort tid bleve kommunerna förbjuden utan statens särskilda tillstånd i varje fall. Ganska ofta kunde nämligen inträffa, att en kommuns skattemedel eller andra inkomster icke hunnit inflyta för bestridande i tid av förefallande utgifter och upptagande av ett kort lån såsom förskott å dessa inkomster kunde därför bliva nödvändigt. Även andra fall kunde, enligt fullmäktiges mening, lätt förekomma, då det för en kommun finge anses fördelaktigt och till och med oundgängligt att hava tillgång till en viss kredit på kort tid. Men en sådan lånerätt kunde och borde begränsas och finge icke av kommunen begagnas för att ersätta den fonderade krediten.

Åtskilliga kommuner hade i sina yttranden särskilt betonat nödvändigheten därav, att den fria upplåningsrätten medgåve anskaffandet av rörelsekapital för kommunalförvaltningens ordinarie årsbehov.

Styrelsen för Svenska stadsförbundet hade beträffande städerna framhållit, att gränserna för den fria upplåningen borde bestämmas dels med hänsyn till kravet på rörelsekapital dels med beaktande av behovet att upptaga även sådana tillfälliga lån, som icke direkt kunde betraktas såsom rörelsekapital utan vore avsedda för ändamål av bestående karaktär. Det kunde i senare hänseendet, anförde styrelsen vidare, antingen vara fråga om sådana företag, vartill Kungl. Maj:t redan lämnat tillstånd att upptaga längre lån, i vilkas ställe de korta finge träda, tills marknaden bleve gynnsam, eller fastighetsköp, som omedelbart måste göras, eller mindre arbeten och småbelopp, fyllnadsanslag och dylikt, som man på grund av summans litenhet ej ville besvara marknaden med, förrän beloppen nått en viss höjd, varför man tills vidare nöjde sig med korta lån och väntade med att begära Kungl. Maj:ts tillstånd för längre.

På grundval av den utredning, ur vilken vissa ledande synpunkter

nu angivits, bestämdes enligt Kungl. Maj:ts, av riksdagen i huvudsak och i vad här är i fråga antagna förslag den fria lånerätten sålunda. För städer och landskommuner fastställdes densamma till skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel av den sammanlagda inkomst, för vilken kommunalutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. De kyrkliga kommunernas fria upplåning begränsades till hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering.

Det synes mig tydligt framgå av vad jag nu ur motiveringen till de sedan 1913 års början gällande bestämmelserna om kommunernas fria upplåningsrätt tillåtit mig erinra, att gränserna för densamma satts så tränga som hänsynen till kommunernas behov att genom lån anskaffa rörelsekapital eller eljest medel för kortare tid ansågs kunna medgiva. Om också bestämmelsernas avfattning icke lägger hinder i vägen för att den fria upplåningsmarginalen användes även för upplåning på längre tid och för ändamål av bestående natur, lära dock kommunerna i regel icke finna med sin fördel förenligt att begagna sig av denna möjlighet, emedan de därigenom inskränka eller beröva sig möjligheten att för anskaffande av rörelsekapital o. d. utan underställning upptaga tillfälliga lån, vartill kommer olägenheten att för sådan tillfällig upplåning vara underkastad de formaliteter och den tidsutdräkt, som äro förenade med underställning. För övrigt lära kommunerna i allmänhet icke kunna påräkna Kungl. Maj:ts fastställelse å lån av tillfällig natur, då ju den fria upplåningsmarginalen just är avsedd för sådana lån.

Å andra sidan är det givet, att, om Kungl. Maj:t, när tillstånd till upptagande av lån sökes, finner lånet falla inom gränserna för den kommunen medgivna fria upplåningsrätten och på den grund förklarar hinder ej möta mot lånebeslutets verkställande, ett sådant Kungl. Maj:ts beslut i förevarande avseende är att anse som en tillåtelse till lånets upptagande.

I avseende å den nu utredda innebörden av 1910 års ifrågavarande lagstiftning vill det synas mig, att postsparbanken icke bör hava något intresse av borttagandet utav det såsom villkor för beviljande av lån till kommuner nu gällande villkoret, att Kungl. Maj:t meddelat tillstånd till lånets upptagande. Tvärtom torde det för styrelsen vara mera betryggande att städse kunna hänföra sig till Kungl. Maj:ts beslut i ärendet än att i förekommande fall nödgas själv undersöka, huruvida ett icke

underställt lån rymmes inom gränserna för vederbörande kommuns fria upplåningsrätt.

Av nu anförda skäl kan jag icke tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att hos riksdagen göra framställning i syfte av nu ifrågavarande ändring i § 18 mom. 2 postsparbanksförordningen.

Den första av styrelsen föreslagna ändringen, avseende att bereda möjlighet till placering av överskottsmedel jämväl i obligationer, utgivna av konungariket Sveriges stadshypotekskassa, finner jag mig däremot kunna på av styrelsen anförda skäl förorda.

På sätt statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vid framläggande den 26 nästlidna mars av förslag angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk redan framhållit, synes det böra öppnas möjlighet för, att även de under styrelsens för postsparbanken förvaltning stående medlen må kunna komma den ifrågasatta kreditrörelsen till godo.

Beträffande den omfattning, i vilken detta må kunna ske, och de närmare villkoren därför delar jag till alla delar den uppfattning, nämnda styrelse uttalat i sitt av chefen för jordbruksdepartementet återgivna utlåtande av den 26 januari 1915.

Jag anser således, att endast en mindre del av de medel, som äro ställda under styrelsens förvaltning, böra få användas till utlämnande av sådana lån, om vilka här är fråga, och att en begränsning bäst vinnes, om de belopp, som sålunda komma att utlämnas såsom förslag för jordbrukskreditrörelsen, inräknas under den del av de av styrelsen förvaltrade medlen, som enligt nu gällande bestämmelser, får direkt utlånas till kommun mot skuldebrev.

Vidare är jag ense med styrelsen därom, att endast de ifrågasatta centralkassorna för jordbrukskredit böra godtagas såsom låntagare, och att det bör få bero på prövning av styrelsen i varje fall, huruvida och på vilka villkor sökt lån må kunna medgivas.

I nu förevarande hänseende erforderliga bestämmelser i postsparbanksförordningen, beträffande vilka jag samrått med chefen för jordbruksdepartementet, böra givetvis inrymmas i § 18 mom. 2 av berörda förordning.

Efter att hava uppläst ett i överensstämmelse med vad departementschefen sålunda anført uppgjort förslag till ändrad lydelse av före-

nämnda moment, hemställde departementschefen, att detsamma måtte få föreläggas riksdagen till antagande.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Georg Sjöcrona.
